

(J.G.M.), a Aielo: *lorčānos* (allí hi ha una «caseta del *Lorxano*») (XXII, 157.2).

L'arbitrària grafia *L'Orxa* en què s'obstinà S.Guarner, contra les meves cartes i explicacions orals, és tan infundada, jo diria absurda, i contrària a tota lògica lingüística i fins gramatical, que encara que ell me la vagi imposar en l'ed. de *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, p.p. ell i Moll a Mall., i mantinguda en el Nom. de 1966, és un deure rectificar-la. Es funda només en una tesi etimològica: la d'unir-lo amb *Orxeta*: apuntada en el seu llibret *Introd.* 125 i 41). Ell solia guiar-se per prejudicis etimològics, procediment sempre desaconsellable fins amb etims. segures; i més quan duen a canvis contra la grafia tradicional (ell ha arribat a violar la forma viva endut per aquest mal mètode, veg. *L'Atzúbia*). En el cas present és grafia sense precedent.

D'altra banda aquest nexa amb *Orxeta* és erroni i sense fonament lingüístic ni geogràfic. *Orxeta* és un poble molt llunyà, més de 40 k. al S.: en una altra comarca i amb rius i muntanyes entremig. Ni *Orxeta* s'ha usat mai amb article; ni *Lorxa* sense la *L*-. Perquè un nom pugui dur article cal que tingui un sentit en la llengua —o almenys hi hagi existit altre temps amb sentit apel·latiu. Ni *Orxeta* ni *Lorxa* ho han estat mai. I la *L*- hi és sentida com inseparable, com es veu pel gentilici *Lorxano*.

Que la *L*- hi ha estat des de sempre ho comprova així mateix l'existència d'una variant, on s'havia canviat en *Ll*-; de la qual ens dona fe Cavanilles: «quando los nombres valencianos empiezan por *L*-, se pronuncian como si la tuvieran doble v.gr. *Lorcha*, *Luchent* se pronuncian *Llorcha*, *Lluchen*. Los escribo con dos *ll*, para que los que no saben el idioma valenciano los pronuncien como corresponde» (II, 13n.). Prova contundent aquesta *Ll*- (avui antiquada) que no hi ha tal article; cf. el cas de *Llutxent* /*Lutxent*, on encara hi són totes dues. La dissimilació en el nostre cas contrarrestà preventivament el canvi de *L*- en *Ll*-.

MENC. ANT. No figura en el *Rept.*, ni en sé gaire notícies antigues. Sembla que ja devia constar *Lorcha* l'any 1316, perquè llavors se li atorgà el Fur de València (*EEMCA* III, 72); fora d'això no en veiem notícies anteriors a l'expulsió dels moriscos; llevat que hi havia un castell de templers que Mossén G. de Lançol de Romaní féu passar a l'Orde de Montesa, comanda de Perputxent; i segons SSiv. 175, després de l'expulsió fou repoblat per mallorquins. Hi havia 36 focs de moriscos l'a. 1563, i 60 el 1602. *Llorcha*, escriu l'autor de la llista governativa de c. l'a. 1600, p.p. *El Arch.* IV, 38, on guiant-se per Escolano li troben només 40 moriscos. No figura en els censos de moriscos del S. XVI ni 1609.

ETIM. La crítica fonètica exposada supra, junt amb el so de *č* típicament mossàrab, ens obliguen a partir d'un ètimon pre-aràbic i pre-català en *L*-; i en *C* seguida de *-I* o *-E*, puix que *č* en àrab no existeix; en català, així com així, ha de ser nom transmès pels moriscos, anterior a la Conquesta. Quasi hem d'anar, vulgues no vulgues, a una base **LURCI* (o *-CE*, *-CIA*), d'inconfusible aspecte ibèric. Recorda, com un ou a un altre ou, el nom de la ciutat de *Lorca*, uns 75 k. al O. de Múrcia i uns 175 de *Lorxa*, que hom identifica amb l'*ILURCO* dels temps romans; amb ablació de la *I*-: la ben sabuda *I*-adventícia de l'iber: cf. supra els arts. *Lleida*, *Lladurs*, i després *Tossa*, *Pego* etc.

Sembla que *ILURCO* és la forma més ben establerta, si bé d'altres ho modifiquen en *ILURCI* (ja antic). En aquesta tindriem justament la variant que ens convé per a *Lorxa*. En tot cas *ILURCI* i *ILURCO* són lleus al·lòtrops d'un mateix nom. I la variant en *-CI*, ja a priori és versemblant, vists altres noms ibèrics, com *URCI* (cast. *Orcha*), *ILITURCI* d'on el nostre *Lladurs*. L'evolució fonètica normal des de *LURCI* conduïa al resultat mossàrab **Lorčē*, i el pas pel filtre aràbic duia a *-a* per obra dels repobladors, cf. *ILIBERI* > *Elvira*, *ASTIGI* > *Écija*, *BASTI* > *Baza*, *HISPALI* > *Esbila* /*Sevilla*, *CARMONE* > *Carmona*, *URGIONE* > *Arjona*.

Encara li podem rastrejar més suport ibèric i més pròxim: Titus Livi (LL XXI, § 1-13) ens conta que un *Alorcus*, capitost hispanus dels homes de Saguntum, féu un discurs en el senat saguntí, amb una última temptativa de salvar la pau amb Anníbal: i és de notar que Livi hi adjunta, a manera de glossa: «quasi agrícola». Si pensem que també en altres casos s'ha vist alternar una *A*- amb la *I*-adventícia de l'ibèric, i no sembla haver-hi hagut una distinció fonemàtica ferma (o gaire marcada) entre iber. *u/o*, majorment davant *-A* final, aquest *Alorcus* s'ha de posar en la mateixa rúbrica lexical que *ILURCO* /*Lorca* i **LURCI* > *Lorxa*.

«Agrícola» 'pagès, conreador de la terra'. Algun hispanus li ho devia haver dit a Livi, quan ell es llança a glossar-nos-ho així. Per tant, Vittorio Bertoldi (*La Parola del Passato* VIII, 1053, 422) ho enllaça amb el bc. *aler* 'sembrat', «campo destinado a la siembra». Recordem, en efecte, l'arrel basca *ale* 'aliment, pastura', de la qual he parlat a propòsit, de l'*alera foral* ribagorçano-aragonesa (*DECat.* I, 121b, n.2) i ací supra l'art. *Aler* (cf. el bc. *ale* «pastor»; i l'*Alera*, del nostre vol. II, 121b1-9).

No és que no es poguessin concebre altres enllaços: p. ex. *Laurco* NP aquità i potser *Laurina*, que planteja Mitxelena (*Fon.Hi.Vca.* 323), com possibles derivats del basc *lau(r)* 'quatre', d'on 'quadri-vi', 'quatre-camins'. Restarem en dubte? Sempre és prudent en qüestions tan remotes. Però sens dubte